

Kripto Para Birimlerinden Bitcoin ve Muhasebe Açısından Değerlendirilmesi

Fatma TEMELLi®

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

ÖZET

İnternet teknolojisinin ve kişisel bilgisayarların gelişmesi, e-ticaretin gelişmesi ve uygulamalarının artması, mobil telefonlar ve akıllı telefonların üretilmesi ve yaygın olarak kullanılmasıyla birlikte dünya çapında kullanılan kripto para birimleri ortaya çıkmış ve yaygınlaşmıştır. Dünyada çok çeşitli kriptografik para birimi bulunmakla birlikte bu kripto para birimlerinden en çok bilineni bitcoindir. Bitcoin; kriptografik para, sanal para, elektronik para, dijital para ya da e-para şeklinde de ifade edilmekte olup, ödemelerin elektronik olarak yapılabilmesi nedeniyle işlem maliyetlerinin düşmesi ve hız noktasında etkinlik ve avantaj sağlamıştır. Birçok ülkede bitcoin ile işlem yapan şirket sayısı hızla artmakta, yatırım anlamında da bitcoin yaygın hale gelmektedir. Kripto para birimlerinden özellikle bitcoine olan ilginin artması ve kullanımının yaygınlaşması muhasebe, vergi ve hukuki boyutlarının da incelenmesini ve irdelenmesini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı; kripto para birimlerinden bitcoinin işleyişi ve özellikleri hakkında bilgi vererek, Türkiye’de bitcoin işlemlerinin muhasebeleştirilmesi hakkında değerlendirmelerde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kripto Para Birimleri, Bitcoin, Bitcoin Muhasebesi.*

JEL Kodları: M41, M48, M49.

® Fatma Temelli, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, E-Posta: ftemelli@agri.edu.tr
Bu çalışma, 4-6 Mayıs 2018 tarihlerinde Şanlıurfa’da düzenlenen 1. Uluslararası GAP İşletme Bilimleri ve Ekonomi Kongresi’nde özet bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

Dijital para birimleri yaklaşık son on yılda büyük bir ilerleme göstermiş ve reel ekonominin birçok alanında kullanılmaya başlanmıştır. Uluslararası para transferi, mal ve hizmet alım satımı, tasarruf ve yatırım aracı olma gibi işlevler başta olmak üzere dijital para birimleri çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Dijital para birimi kullanan birey sayısı ve bu finansal araçları bir para birimi olarak kabul eden ülke sayısı artmış ve bu artış dijital para birimlerine ait borsaların oluşmasına yol açmıştır. Bu borsalardaki işlem hacimleri ve borsalara ait piyasa değerleri, dijital para birimlerinin önemini ve etkisini net bir şekilde ortaya koymuştur (Çütcü ve Kılıç, 2018: 350).

Teknolojik gelişmelerle birlikte kripto paralar 2008'den bu yana önemli bir popülerlik kazanmıştır. Kripto para kısaca; yapısında özgün şifrelemenin kullanıldığı para birimleridir. Yani kripto paralar; fiziksel olarak var olmamakla birlikte para özelliklerine sahip dijital nitelikte bir veriyi temsil etmektedir. Söz konusu para birimlerinin, herhangi bir devlet veya otorite tarafından kontrol edilmesi oldukça zordur (Günay ve Kargı, 2018: 62).

Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi, bütün dünyayı etkilemekle birlikte ülkelerin finansal sistemlerini ve finansal piyasalarını da etkileyerek bu piyasalarda kullanılan araçlarda çeşitlenmeye ve değişikliklere yol açmıştır. Teknolojideki bu gelişimle birlikte, geleneksel anlamdaki para yerini artık dijital veya sanal paraya bırakmaya başlamıştır. Özellikle 2009 yılında bitcoinin kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, günümüze kadar olan süreçte kripto paralara olan ilgi önemli ölçüde artmış ve başta bitcoin olmak üzere sanal paraların işlem hacimlerinde ve piyasa değerlerinde büyük oranlarda artışlar meydana gelmiştir (Adana Karaağaç ve Altınırnak, 2018: 123).

Kripto paralardan en bilineni olan bitcoin, çeşitli ülkelerde işlem amaçlı ve yatırım amaçlı olarak kullanılmakta ve her geçen gün daha çok talep edilen bir para birimi haline gelmektedir. Böylesine yaygınlaşan ve değer kazanan bir paranın muhasebe açısından ele alınması önemli bir araştırma konusudur. Türkiye'de de bitcoin para birimini kullananları koruma altına alan bir mevzuat olmamakla birlikte, bitcoin ile yapılan ödemelerin ve/veya bitcoin ile yapılan tahsilatların nasıl muhasebeleştirileceğine dair bir düzenleme de bulunmamaktadır. Sadece Türkiye'de değil diğer ülkelerde de bitcoinin nasıl muhasebeleştirileceğine dair herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Bitcoinin kullanımı giderek yaygınlaştığından bu konuyla ilgili olarak yasal (hukuki), vergisel ve muhasebe boyutu (muhasebe kayıtları) ile ilgili düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı; kripto paralardan bitcoinin işleyişi ve özellikleri hakkında bilgi vererek, Türkiye'de bitcoin işlemlerinin muhasebeleştirilmesi hakkında değerlendirmelerde bulunmaktır. Çalışma beş bölüme ayrılmıştır. Giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde konu ile ilgili kavramsal çerçeveye, üçüncü bölümde literatür taramasına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde Türkiye'de bitcoin işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili değerlendirme yapılmış ve sonuç bölümü ile çalışma sonlandırılmıştır.

2. KRİPTO PARA BİRİMLERİNDEN BITCOİN

Kripto para birimleri, kriptografi temelli blok zinciri olarak adlandırılan bir yapı kullanılarak oluşturulan, fiziksel varlıkları olmayan, herhangi bir merkezi bulunmayan, herhangi bir otorite tarafından kontrol edilemeyen, taraflararası hızlı, düşük maliyetli ve güvenli bir para transferi sağlayan elektronik ortamlarda işlem gören sanal para birimleri olarak tanımlanabilir (Şahin, 2018: 900). Kripto para, şifreli paradır ve bu paraya şifreli para denmesinin temel nedeni ise şifreli bir şekilde oluşturulmasıdır. Böylece, bu paranın alınıp satılması ancak şifre sayesinde mümkündür ve bundan dolayı sanal para da denilmektedir. Çünkü, kripto para dijital ortamda oluşturulmakta ve yine dijital ortamda işlem görmektedir (Alpago, 2018: 414).

Kripto para birimleri, bir elektronik para çeşidi olup dünya çapında elektronik işlemler için kullanılmaktadır. Kripto para birimleri ile elektronik para birimlerinin birbirinden farklı özellikleri vardır. Elektronik para; elektronik olarak saklanan, bir ödeme aracı olarak kabul edilen ve yasal bir dayanağı olan ve Dolar veya Euro hesabı gibi isimlerle adlandırılan para birimleridir. Kripto para birimlerinde ise bu hesap isimleri sanal bir isme dönüşmekte ve Bitcoin ya da Linden Dollars gibi isimler almaktadır (European Central Bank, 2019). Kripto para birimleri, açık kaynak kullanımı ilkeleri ve uçtan uca bir ağ sistemine dayanmakta, herhangi bir merkezden yönetilmeme, sosyal dayanışmayı artırma ve finansal aracı kurumları ortadan kaldırma gibi özellikleri ile finansal sektörü aksatabilmektedir (Scott vd., 2017: 423). Sanal bir para olan kripto para birimleri, kullanıcılarına bir bankaya ya da merkezi bir otoriteye gitmeden, istenilen yerde ve zamanda minimum işlem ücretleri ile ödeme olanağı sağlayan ve bir merkezi olmayan dijital varlıklardır (İsa, 2017: 1). Sanal, dijital, e-para ve benzeri şekilde de ifade edilen kripto para birimleri; kamu otoriteleri tarafından yönetilmediğinden ve maliyeti çok az olduğundan hem gerçek kişiler hem de kurumlar tarafından büyük ilgi görmüş, kamu denetimin olmadığı sanal piyasalarda garantör olmaksızın kullanılmaya başlanmıştır (Dizkırıncı ve Gökgöz, 2018: 93).

Bitcoin, henüz yasal bir düzenlemeye tabi olmayan dijital para birimi veya kripto para olarak nitelendirilebilmektedir. 2007 yılında Satoshi Nakamoto takma adıyla bilinen bir kişi veya grup tarafından hazırlanmaya başlanmış (tahminen) ve sistem 2008 yılı içerisinde tamamlanmıştır. 3 Ocak 2009 tarihine gelindiğinde, başlangıç bloğu olan “Genesis Block” yaratılmış ve bitcoin sistemi başlatılmıştır. Bitcoinin yaratıcısı Satoshi Nakamoto ise gerçek kimliğini açıklamamış ve bu bir sır olarak kalmıştır. Satoshi Nakamoto kendini ortaya çıkarmadığı sürece sır olarak kalmaya devam edecektir (Kurt, 2018: 9). Bitcoin, blokzinciri teknolojisine dayanan bir kripto para olup, piyasalarda ödeme aracı olarak kullanılması ilk kez 2009 yılında gerçekleşmiştir. Yaklaşık 10 yıldır popüleritesi ve kullanım alanı sürekli artmaktadır (Dizkırıncı ve Gökgöz, 2018: 93).

En fazla kullanılan sanal para olan bitcoinin çalışma prensibi kriptografi (şifreleme) yöntemine dayanmaktadır. Bitcoinde para transferi hiçbir merkezi otorite tarafından yapılmamakla birlikte merkezi otorite tarafından takip de edilememektedir. Para transfer işlemi, merkezi bir sunucu olmadan bilgisayar sistemleri arasında dosya paylaşımına dayanmaktadır. Bu prensibin adı denkler arası/eşitler arası (peer to peer) elektronik para transferidir (Khalilov vd., 2017). Bitcoin, herhangi bir gerçek para birimine bağlı olmayıp arz ve talebe göre kuru değişmektedir (Yüksel, 2015: 199). Bitcoinin yasal düzenlemelere tabi olmaması ve merkezi bir otorite tarafından kontrol ediliyor olmaması da onu geleneksel anlamdaki paradan ayıran özelliklerindedir (Wandhöfer, 2017: 248). Bitcoin; kripto paraların en ilki, en popüler, en çok işlem göreni ve en büyük parasal hacme sahip olanıdır (Adana Karaağaç ve Altınırnak, 2018: 127).

Bitcoin ortaya çıktıktan ve ilgi görmeye başladıktan bir süre sonra bitcoin sistemine benzer birçok alternatif coin yaratılmış ve yaratılan bu coinlere kısaca alternatif kavramından türetilen Altcoin (alternatif coin) denmiştir. Bazıları farklı altyapılar kullanarak bitcoine rakip olmaya çalışmış, bazıları ise kısa yoldan para kazanmak isteyen girişimciler tarafından yaratılmıştır (Kurt, 2018: 115). Günümüzde en çok işlem gören ve bu alanda ilk olan kripto para Bitcoin’dir. Halihazırda piyasada 2173 adet kripto para birimi işlem görmektedir (<https://coinmarketcap.com/all/views/all/>, 2019). Kripto para piyasasında en büyük 10 kripto parası Tablo 2.1’de verilmiştir.

No	İsim	Sembol	Fiyat (USD)	Piyasa Değeri
1	Bitcoin	BTC	5.146,6	\$91,89B
2	Ethereum	ETH	174,91	\$18,62B
3	Ripple	XRP	0,34758	\$14,64B
4	Litecoin	LTC	85,468	\$5,30B
5	Bitcoin Cash	BCH	294,63	\$5,25B
6	EOS	EOS	5,3772	\$4,90B
7	Binance Coin	BNB	17,7086	\$2,52B
8	Stellar	XLM	0,12615	\$2,47B
9	Tether	USDT	1,00966	\$2,17B
10	Cardano	ADA	0,082241	\$2,16B

Tablo 2.1. İlk 10 Kripto Para Birimi (09.04.2019 itibari ile fiyat ve piyasa değerleri)

Kaynak: <https://tr.investing.com/crypto/currencies>, 2019.

Tablo 2.1’de de görüldüğü gibi, ilk üçten sonra gelen kripto paraların da piyasa değeri açısından yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, Bitcoin ikiye bölünmüş olup diğeri Bitcoin Cash olarak 5. sırada yer almaktadır. Kripto paraların piyasa değeri her yıl artmaktadır. Bitcoin dışında en çok bilinen kripto para birimleri; Ethereum, Ripple, Litecoin, Bitcoin Cash, Eos, Binance Coin, Stellar, Cardano, Tron, Monero, Dash ve benzeri olup (<https://tr.investing.com>, 2019), her geçen gün daha yeni kripto para birimleri ortaya çıkmaktadır. Bitcoin ve diğer kripto paralar, merkeze bağlı olmayan özgürlükçü yapılarıyla her geçen gün daha fazla kişiye ulaşmaktadır.

Bitcoin’de ödemelerde gecikme, sıkıntılı banka transferleri, hesap işletim ücreti ve kredi kartı ücretleri gibi masraflar bulunmamakla birlikte, herhangi biri ücretsiz olarak birkaç dakika içerisinde başka birine bilgisayar veya cep telefonu kullanarak bitcoin gönderebilmektedir. Ayrıca, hiçbir hükümet yetkilisi bu fonlara el koyamamakta ve hiçbir güç transferleri engelleyememektedir (Kurt, 2018: 73).

Bitcoinini diğer varlık sınıflarından ayıran en önemli özellik tamamen anonim bir yapıya sahip olmasıdır. Bitcoinin üretilmesi, madenciler olarak adlandırılan grubun üstün bilgisayar teknolojisi ile bir matematik probleminin çözülmesi sonrası gerçekleşebilmektedir. Üretim maliyetinin başında ise harcanan yüksek elektrik gelmektedir. Bu problemi çözen madenciye belirli sayıda bitcoin ödül olarak verilmektedir. Burada matematik problemi, aslında işlemin güvenliğini test eden bir mekanizma olarak değerlendirilmelidir. Bu sayede sistemin karmaşıklığı artırılmakta ve serveti hırsızlık, sel, yangın, askeri darbelerle devletlerin el koyması ve mevcut finansal sistemde bloke edilmesi gibi problemlerden korumakta ve serveti küresel ve geleneksel sistemin dışına taşımaktadır. Bu durum, bazı yatırımcılar için güven anlamına gelmekle birlikte, ekonomik ya da finansal bir özgürlük olarak da görülmektedir (Öztürk vd., 2018: 218).

Geleneksel para birimleri altın ya da gümüşe dayanırken bitcoin matematiğe dayanmakta, dünyanın her yerinden insanlar yazılım programları ile matematiksel bir formül kullanarak bitcoin üretebilmektedir. Ayrıca, yazılım programının açık kaynaklı olması nedeniyle herkes tarafından ulaşılabilir ve kontrol edilebilir niteliktedir (Sharma, 2017: 54). Bitcoinin herhangi merkezi bir otorite tarafından kontrol edilmemesi, bankalarda hesap açma ya da ödeme yapmadan ve isim, adres ya da diğer kişisel bilgilere gerek kalmadan kullanılabilmesi,

tamamen şeffaf olması, işlem ücretlerinin çok düşük olması ve çok hızlı bir sistem olması onu diğer para birimlerinden ayırmaktadır (Sharma, 2017: 57).

Elektronik para olarak da bilinen bitcoin, elektronik ağ tabanı üzerinden işlem görmektedir. Elektronik paranın anonim olması ve takip edilmesinde yaşanan zorluklar beraberinde yasa dışı işlemlerin oluşmasına sebep olabilmektedir. Bu durum, kara para aklama ve vergi kaçakçılığı gibi yasa dışı faaliyetlere sebep olabilmektedir (Yüksel, 2015: 195). Dijital veya sanal ortamda hiçbir zaman %100 güvenlik sağlanamayacağı için her aşamada tedbirli olmak, internet için güvenlik önlemleri almak ve donanımsal bitcoin cüzdanları kullanmak gerekebilir.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Son zamanlarda hem ulusal hem de uluslararası literatürde ilk ve en popüler kripto para birimi olan Bitcoin ile ilgili olarak çok sayıda teorik ve ampirik çalışmalara rastlanılmıştır. Bitcoinle alakalı yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Atik vd. (2015), çalışmalarında bitcoin fiyatları ile geleneksel döviz piyasaları arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik analizi ile test etmişlerdir. *Kristoufek (2015)*, çalışmasında bitcoin fiyatlarını etkileyen olası faktörleri spekülasyon ve teknik açıdan incelemiş ve bunun Çin piyasalarındaki olası etkilerini araştırmıştır. *Raiborn ve Sivitanides (2015)*, çalışmalarında bitcoinle alakalı muhasebe sorunlarını ele almıştır. *Aslantaş Ateş (2016)*, çalışmasında kripto para birimleri ve bitcoini ele alarak, muhasebe açısından bitcoini değerlendirmiştir. *Dyhrberg (2016)*, asimetrik GARCH metodu ile gerçekleştirdiği çalışmada bitcoinin altına benzer şekilde bir hedge enstrümanı gibi davrandığını ifade etmiştir. *Koçoğlu vd. (2016)*, çalışmalarında bitcoinin fiyatlandırılması incelemişler, bitcoin piyasalarının etkinliğini, likiditesini ve oynaklığını analiz etmişlerdir. *Ram vd. (2016)*, çalışmalarında bitcoin muhasebesini hesap verebilirlik, neoliberalizm ve uygunluk çözümlemesi kapsamında incelemişlerdir. *Balcılar vd. (2017)*, çalışmalarında bitcoinin işlem hacmi, getirileri ve oynaklığı arasındaki nedensellik ilişkisini analiz etmişlerdir.

Adana Karaağaç ve Altınırnak (2018), çalışmalarında toplam piyasa değerleri ve işlem hacimleri artan, çok sayıda ve çok çeşitli piyasalarda işlem gören kripto paraların (en yüksek toplam piyasa değerine sahip 10 kripto para) fiyatlarının birbiri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. *Alpago (2018)*, çalışmasında bitcoin ve benzeri kripto paraların yapıları, işlevleri ve mevcut para sistemi içerisindeki yeri ve önemine değinerek karşılaştırmalı ve analitik bir analizle değerlendirme yapmıştır. *Ciaian vd. (2018)*, çalışmalarında bitcoin ve çalışmaya konu olarak seçilmiş 16 alt coin piyasası arasındaki ilişkiyi ve birbirleri ile olan bağımlılıklarını kısa ve uzun dönem açısından ayrı ayrı incelemişlerdir. *Çütcü ve Kılıç (2018)*, çalışmalarında yapısal kırılmalı testler kullanarak dolar kuru ile bitcoin fiyatları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. *Dizkırıcı ve Gökgöz (2018)*, çalışmalarında bitcoin özelinde tüm kripto paraların işleyişi ve özellikleri hakkında bilgi vererek, Türkiye’de bitcoin işlemlerinin muhasebeleştirilmesi hakkında değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Güleç vd. (2018), çalışmalarında bitcoin ile finansal göstergeler arasındaki ilişkiyi Johansen Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik testi ile analiz etmişlerdir. *Günay ve Kargı (2018)*, çalışmalarında kripto para olgusunun vergilendirilmesi fikrini farklı ülke uygulamaları ışığında, Türk Vergi Sistemi perspektifinden değerlendirmişlerdir. *Kanat ve Öget (2018)*, çalışmalarında bitcoin fiyatı ile Türkiye ve G7 ülke borsaları arasındaki uzun ve kısa dönemli ilişkileri (nedensellik ilişkisi) incelemişlerdir. *Öztürk vd. (2018)*, çalışmalarında bitcoini yeni bir hedge enstrümanı olarak ele almışlardır. *Serçemeli (2018)*, çalışmasında kripto para birimlerinin muhasebeleştirilmesi ve vergilendirilmesini ele alarak, küresel anlamda kabul edilen uluslararası kripto para birimleri standartları oluşturulması ve uygulamaya geçirilmesi

önerisinde bulunmuştur. *Şahin (2018)*, çalışmasında kripto para birimlerinin TMS ve TFRS ışığında muhasebe açısından inceleyerek muhasebeleştirilmesini, vergiye konu edilmesi ve denetim açısından durumunu irdelemiş ve çeşitli önerilerde bulunmuştur. *Turan (2018)*, çalışmasında kripto paralar, bitcoin, blockchain, petro gold, dijital para ve kullanım alanlarını ele almıştır. *Yardımcıoğlu ve Şerbetçi (2018)*, çalışmalarında bitcoinin yapısı ve yasa dışı kullanımını ele almışlardır. *Yıldırım (2018)*, günlük bitcoin ile altın fiyatları arasındaki ilişkiyi Johansen Eşbütünleşme Testi ile analiz etmiştir. *Yalçın (2019)*, çalışmasında kripto değişim araçlarının ülkemizdeki Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve Uluslararası Muhasebe Standartları hükümleri doğrultusunda muhasebeleştirme ve finansal tablolarda sunum konularını ele almıştır.

4. TÜRKİYE’DE BITCOİN’İN MUHASEBE AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye’de kripto paralar konusunda hükümetin herhangi bir düzenlemesi yoktur. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun (BDDK) 27.06.2013 tarihinde yayınladığı 6493 sayılı “Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun” ile elektronik para kavramı kanuna eklenmiştir. BDDK’nın 25 Kasım 2013’de yayınladığı basın açıklaması ile herhangi bir resmi ya da özel kuruluş tarafından ihraç edilmeyen ve karşılığı için güvence verilmeyen bir sanal para birimi olarak bilinen bitcoinin mevcut yapısı ve işleyişi itibarıyla kanun kapsamında elektronik para olarak değerlendirilmediği, bu nedenle de söz konusu kanun çerçevesinde gözetim ve denetimi mümkün görülmediği belirtilmiştir (BDDK, 2019).

Türkiye’de kripto para borsaları ile ilgili yasal düzenleme mevcut değildir. Dünyada, kripto para birimlerinin kullanımı her geçen gün artmakta ve özellikle bitcoinin işlem ve parasal hacmi çok ciddi seviyelere ulaşmaktadır. Bu gelişmelere rağmen Türkiye’de kripto para birimi kullanımı oldukça düşüktür.

Bitcoin gibi kripto paraların genel olarak özelliklerinin ve kullanımının karmaşık olması ve yasalar tarafından benimsenmemiş olması bitcoinle ilgili işlemlerin kayıt altına alınarak muhasebeleştirilmeyeceği anlamına gelmemektedir. Muhasebenin konusunu mali nitelikte işlemler oluşturmaktadır ve dolayısıyla kripto paralar ile yapılan işlemler de niteliği itibarıyla muhasebenin konusuna girmektedir. Bir bilgi sistemi olan muhasebenin temel görevi, işletme ilgililerine ihtiyaç duydukları finansal bilgileri sağlamaktır. Muhasebe disiplini, her işlemde olduğu gibi kripto paralarla ilgili işlemlerde de işletme içindeki veya dışındaki bilgi kullanıcılarına doğru ve eksiksiz bilgiyi sunmakla yükümlüdür. Dolayısıyla kripto paralar da kaydedilmelidir (Raiborn ve Sivitanides, 2015: 33).

Kripto paraların muhasebeleştirilmesine yönelik en önemli hususlardan biri kripto para değerinin belirlenmesidir. Bu ise kripto paranın alındığı günkü değeri ile kaydedilerek harcandığı ya da satıldığında oluşacak farka göre muhasebeleştirme yapılması ile açıklanabilir. Yani, kripto para birimlerinin gerçek değerleriyle muhasebeleştirilmesi en makul yöntem olarak görünmektedir (Şahin, 2018: 911).

Türkiye’de kripto paraların nasıl kayda alınacağı, kripto paralar ile yapılan ödeme ve tahsilatların nasıl muhasebeleştirileceği ve dönem sonunda kripto paraların nasıl değerlendirileceği gibi konularda henüz yasal bir düzenleme yoktur. Ancak muhasebenin temel kavramları, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, muhasebe ve finansal raporlama standartları, muhasebenin işleyiş sistematigi çerçevesinde birtakım çıkarımlarda bulunularak kripto paraların kaydı, değerlendirilmesi ve raporlamasına ilişkin işlemler yapılabilecektir (Dizkırıcı ve Gökğöz, 2018: 100). Kripto paraların muhasebeleştirilmesi hususunda kullanım alanı ve şekline bakılarak, özün önceliği kavramı gereğince muhasebe kayıtları Bitcoin’in döviz birimi, hazır değer, menkul kıymet ya da ticari mal olarak değerlendirilmesine göre yapılmalıdır (Serçemeli, 2018: 62).

Türkiye’de kripto paraların muhasebe ve vergi boyutu ile alakalı yasal bir düzenleme olmasa da halihazırda birçok işletme kripto paralar ile satış, ödeme, tahsilat yapmaktadır. Kripto paraların tanımlanmasına yönelik bir mevzuat olmadığı gibi yasaklanmasına yönelik bir mevzuat da bulunmamaktadır. Dolayısıyla kripto paralar niteliği itibariyle şu aşamada döviz yani yabancı para gibi kabul edilebilir. Türkiye’de muhasebede “Parayla Ölçülme Kavramı” gereği bütün yabancı paralı işlemler ulusal para birimi olan Türk Lirası’na çevrilerek kayıt altına alınmaktadır. Dolayısıyla kripto paraların muhasebenin temel kavramlarından “Özün Önceliği Kavramı” gereği, bir yabancı para olarak değerlendirilip işlem tarihindeki kuru üzerinden Türk Lirası’na çevrilerek kayıt altına alınması uygun görülmektedir (Dizkırııcı ve Gökgöz, 2018: 100).

Sadece ülkemizde değil, diğer ülkelerde de bitcoinin nasıl muhasebeleştirileceği konusunda herhangi bir düzenleme henüz bulunmamaktadır. Bitcoin Magazine’de Zigman (2015), bitcoinin muhasebe açısından üç şekilde ele alınabileceğini; 1) ödeme aracı, 2) temel para birimi ve 3) yabancı para birimi olarak kabul edilebileceğini belirtmiştir. Bitcoinin bir ödeme aracı olarak ele alınması durumunda hazır değerler grubu içerisinde yeni bir hesap açılması gerekmektedir. Temel para birimi olarak kabul edilmesi durumunda işletmenin her yerden ve herkese ürün sunuyor, her yerden ve herkesten hizmet alıyor olması gerekmektedir. Ancak şu anda bu yöntemin benimsenmesi pek mümkün değildir. Bu yöntemin çoğu işletme tarafından seçilmesi, zaten bitcoinin dünya çapında yoğun olarak kullanıldığının göstergesi olmaktadır. Diğer ve daha mantıklı olan yöntem ise, bitcoinin işletmeler açısından ulusal para biriminden farklı bir para birimi olarak kabul edilmesidir (Zigman, 2015).

Bitcoinin zamanla daha fazla mali nitelikte işlemlerde kullanılacağı ve işletmelerin bitcoin ile ilgili işlem hacimlerinin artacağı düşünülmektedir. İlerleyen süreçlerde bitcoinin muhasebe ve vergi boyutu ile ilgili karmaşık çok sayıda sorunun ortaya çıkacağı düşünülmekte ve dolayısıyla bitcoinin kayda alınması, değerlemesi, raporlaması ile ilgili muhasebe işlemlerini ve vergi uygulamalarını konu olan yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Bitcoinin muhasebe açısından değerlendirdikten sonra açıklayıcı örnekler ile nasıl muhasebeleştirileceğini göstermek yerinde olacaktır.

Örnek (Döviz birimi/hazır değer olarak kabul edilirse): X İşletmesi 15.03.2019 tarihinde elindeki nakdi değerlendirmek için 10 Bitcoin (BTC) satın alarak ödemeyi banka hesabından gerçekleştirmiştir. İşletme 30.04.2019 tarihinde 4 BTC’yi Türk Lirası’na çevirmiştir. 31.12.2019 tarihi itibariyle elindeki 6 BTC’yi değerlemeye tabi tutmuştur. Bu durumda yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır (Verilen kur değerleri o tarihlerdeki gerçek değerleri yansıtmamaktadır).

15.03.2019 tarihinde 1 BTC = 37.000 TL

30.04.2019 tarihinde 1 BTC = 35.000 TL

31.12.2019 tarihinde 1 BTC = 42.000 TL

----- 15.03.2019 -----

108 DİĞER HAZIR DEĞERLER HS. 370.000

108.01 Kripto Paralar Hesabı

108.01.01 Bitcoin

102 BANKALAR HS. 370.000

10 BTC x 37.000 TL= 370.000 TL

Bitcoin Satın Alınması

----- 30.04.2019 -----

102 BANKALAR HS. 140.000

656 KAMBİYO ZARARLARI HS. 8.000

108 DİĞER HAZIR DEĞERLER HS. 148.000

108.01 Kripto Paralar Hesabı

108.01.01 Bitcoin

4 BTC x 35.000 TL= 140.000 TL

Kur farkı= 4 BTC x (37.000-35.000)= 8.000 TL

Bitcoinin TL'ye çevrilmesi ve zarar edilmesi

----- 31.12.2019 -----

108 DİĞER HAZIR DEĞERLER HS. 30.000

108.01 Kripto Paralar Hesabı

108.01.01 Bitcoin

646 KAMBİYO KARLARI HS. 30.000

Kur Farkı = 6 BTC x (42.000 – 37.000) = 30.000 TL

----- / -----

Örnek (Değerli maden olarak kabul edilirse): X İşletmesi, kısa vadeli fiyat hareketlerinden yararlanmak için 15.02.2019 tarihinde 20.000 TL tutarında Bitcoin (BTC) satın alıyor. 20.03.2019 tarihinde fiyat 30.000 TL olduğunda satıyor. Bu durumda yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

----- 15.02.2019 -----

108 DİĞER HAZIR DEĞERLER HS. 20.000

108.01 Kripto Paralar Hesabı

108.01.01 Bitcoin

100 KASA HS. 20.000

100.01. TL Kasası

Bitcoin Satın Alınması

----- 20.03.2019 -----

100 KASA HS. 30.000

100.01. TL Kasası

108 DİĞER HAZIR DEĞERLER HS. 20.000

108.01 Kripto Paralar Hesabı

108.01.01 Bitcoin

646 KAMBIYO KARLARI HS. 10.000

Bitcoinin Kârlı Satılması

----- / -----

Örnek (Menkul kıymet olarak kabul edilirse): X İşletmesi kısa vadeli fiyat hareketlerinden yararlanmak için 10.04.2019 tarihinde 30.000 TL tutarında Bitcoin satın alıyor. 10.05. 2019 tarihinde fiyat 35.000 TL olduğunda satıyor. Bu durumda yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

----- 10.04.2019 -----

118 DİĞER MENKUL KIYMETLER HS. 30.000

118.01 Kripto Paralar Hesabı

118.01.01 Bitcoin

100 KASA HS. 30.000

100.01. TL Kasası

Bitcoin Satın Alınması

----- 10.05.2019 -----

100 KASA HS. 35.000

100.01. TL Kasası

118 DİĞER MENKUL KIYMETLER HS. 30.000

118.01 Kripto Paralar Hesabı

118.01.01 Bitcoin

646 MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI HS. 5.000

Bitcoinin Kârlı Satılması

----- 10.05.2019 -----

Örnek (Ticari mal olarak kabul edilirse): X İşletmesi 15.04.2019 tarihinde 5.000 TL tutarında ticari mal satıyor ve alıcı mal bedelini Bitcoin karşılığında ödüyor (KDV ihmal edilmiştir). Bu durumda yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

----- 20.03.2019 -----

100 KASA HS. 5.000

100.05. Bitcoin Kasası

600 YURTIÇİ SATIŞLAR HS. 5.000

Bitcoin Karşılığı Mal Satışı

----- / -----

5. SONUÇ

Küresel piyasaların önemli bir unsuru kripto para birimleri, özellikle son 10 yılda etki alanını genişleterek finansal alanda önemli bir yatırım aracı haline gelmiştir. Bu yatırım araçlarının diğerlerinden farkı, belli bir merkezi otoritenin yada gücün kontrolü altında olmaması ve konvertibl paralar gibi uluslararası ödeme aracı olarak kullanılabilmesidir. Bu kripto para birimleri içerisinde ise bitcoin ön plana çıkmaktadır.

Bitcoin özelinde kripto paraların işlem hacmi her geçen gün artmakta, işletmeler bu kripto paraları yatırım amaçlı veya ödeme-tahsilat amaçlı işlemleri için kullanmaktadır. Ancak, ne Türkiye’de ne de bir başka ülkede kripto paraların ve dolayısıyla bitcoinin muhasebeleştirilmesine ilişkin henüz yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Muhasebe ve vergi işlemlerinde suiistimallerin olmaması, yatırımcıların mağduriyet yaşamaması ve diğer muhtemel riskler için kripto paralar ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Muhasebenin konusunu mali nitelikli işlemler oluşturmakta ve bitcoin ile yapılan işlemler de niteliği itibarıyla muhasebenin konusuna girmektedir. Bir bilgi sistemi olan muhasebenin temel görevi, işletme ile ilgili taraflara ihtiyaç duydukları mali nitelikteki bilgileri sunmaktır. Muhasebe, her türlü parasal nitelikte işlemlerde olduğu gibi kripto paralarla ilgili işlemlerde de, işletme içindeki veya dışındaki bilgi kullanıcılarına doğru ve eksiksiz bilgi sunmakla yükümlüdür. Dolayısıyla bitcoinin de muhasebe kayıtlarının yapılması gerekmektedir.

Kripto paraların muhasebeleştirilmesinde kullanım alanı ve şekli dikkate alınarak, özün önceliği kavramı gereğince muhasebe kayıtları bitcoinin döviz birimi, hazır değer, menkul kıymet ya da ticari mal olarak değerlendirilmesine göre yapılmalıdır.

Mevzuata yönelik düzenlemelerin yapılmamasından dolayı literatürde kripto paraların muhasebe boyutunu ele alan çalışmalar pek yoktur. Ancak bu para birimleri içinde özellikle bitcoinin kullanımı giderek yaygınlaştığı için, bu konuyla ilgili muhasebe ve vergi düzenlemeleriyle birlikte yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Sonuç olarak; muhasebenin temel kavramları, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve muhasebe standartları çerçevesinde bitcoin ve diğer kripto para birimlerinin ele alınması ve muhasebeleştirilmesi önemlilik arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Adana Karaağaç, G. ve Altınırnak, S. (2018). *En Yüksek Piyasa Değerine Sahip On Kripto Paranın Birbirleriyle Etkileşimi*. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (79), 123-138.

Aksoy, E. E. (2018). *Bitcoin (Blockchain Teknolojisi ve Altcoinler)*. İstanbul: Abaküs Kitap Yayın Dağıtım.

Alpago, H. (2018). *Bitcoin'den Selfcoin'e Kripto Para*. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 3(2), 411-428.

Aslantaş Ateş, B. (2016). *Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi*. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 349-366.

Atik, M., Köse, Y., Yılmaz, B. ve Sağlam, F. (2015). *Kripto Para: Bitcoin ve Döviz Kurları Üzerine Etkileri*. Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(11), 247-261.

Balcılar, M., Bouri, E., Gupta, R. ve Roubaud, D. (2017). *Can Volume Predict Bitcoin Returns and Volatility ? A Quantiles-Based Approach*. Economic Modelling, 64, 74-81.

BDDK (2019). https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_0512_01.pdf, (04.04.2019).

Ciaian, P., Rajcaniova, M. ve Kancs, D. (2018). *Virtual Relationships: Short and Long Run Evidence from Bitcoin and Altcoin Markets*. Journal of International Financial Markets, Institutions and Money, 52, 173-195.

Coin Market Cap (2019). <https://coinmarketcap.com/all/views/all/>, (16.04.2019).

Çütcü, İ. ve Kılıç, Y. (2018). *Bitcoin Fiyatları ile Dolar Kuru Arasındaki İlişki: Yapısal Kırılmalı Zaman Serisi Analizi*. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 16(4), 349-366.

Dizkırıncı, A.S. ve Gökgöz, A. (2018). *Kripto Para Birimleri ve Türkiye'de Bitcoin Muhasebesi*. Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies, 4(2), 92-105.

Dyhrberg, A. H. (2016). *Hedging Capabilities of Bitcoin. Is it the Virtual Gold?*. Finance Research Letters, 16, 139-144.

European Central Bank. (2019). *Virtual Currency Schemes*, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>, (05.04.2019).

Güleç, Ö. F., Çevik, E. ve Bahadır, N. (2018). *Bitcoin ile Finansal Göstergeler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(2), 18-37.

Günay, H. F. ve Kargı, V. (2018). *Kripto Paranın Vergilendirilmesi Fikrinin Mali Yönden Değerlendirilmesi*. Journal of Life Economics, 5(3), 61-76.

İsa, M. (2017). *Cryptocurrencies: Speculative Instrument or Game-Changer?*. <https://www.fin24.com/Finweek/Featured/speculative-instrument-or-game-changer-20170831>, (02.04.2019).

Kanat, E. ve Öget, E. (2018). *Bitcoin ile Türkiye ve G7 Ülke Borsaları Arasındaki Uzun ve Kısa Dönemli İlişkilerin İncelenmesi*. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(3), 601-614.

Khalilov, M. C. K., Gündebahar, M. ve Kurtulmuşlar, İ. (2017). *Bitcoin ile Dünya ve Türkiye'deki Dijital Para Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme*. 19. Akademik Bilişim Konferansı, 8-10 Şubat 2017, Aksaray.

Koçoğlu, Ş., Çevik, Y.E. ve Tanrıöven, C. (2016). *Bitcoin Piyasalarının Etkinliği, Likiditesi ve Oynaklığı*. İşletme Araştırmaları Dergisi, 8(2), 77-97.

Kristoufek, L. (2015). *What are the Main Drivers of the Bitcoin Price? Evidence from Wavelet Coherence Analysis*. PLoS ONE 10(4), 1-15.

Kurt, L. (2018). *Kripto Para Bitcoin (Finansal Özgürlüğün Eşiğinde)*. Ankara: Karina Yayınevi.

Öztürk, M.B., Arslan, H., Kayhan, T. ve Uysal, M. (2018). *Yeni Bir Hedge Enstrmanı Olarak Bitcoin: Bitconomi*. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(2), 217-232.

Ram, A., Maroun, W. ve Garnett, R. (2016). *Accounting for the Bitcoin: Accountability, Neoliberalism and a Correspondence Analysis*. Meditari Accountancy Research, 24(1), 2-35.

Raiborn, C. ve Sivitandies, M. (2015). *Accounting Issues Related to Bitcoins*. The Journal of Corporate Accounting & Finance, January/February, 25-34.

Scott, B., Loonam, J. ve Kumar, V. (2017). *Exploring the Rise of Blockchain Technology: Towards Distributed Collaborative Organizations*. Strategic Change, 26(5), 423-428.

Serçemeli, M. (2018). *Kripto Para Birimlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesi*. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar, (639), 33-66.

Sharma, S. (2017). *Digital Mints: Know the Factory*. PC Quest, 30(7), 54-57.

Şahin, O. N. (2018). *TMS & TFRS Işığında Muhasebe, Vergi ve Denetim Açısından Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimleri*. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 20(4), 898-923.

Turan, Z. (2018). *Kripto Paralar, Bitcoin, Blockchain, Petro Gold, Dijital Para ve Kullanım Alanları*. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(3), 1-5.

Tüm Kripto Paralar. (2019). <https://tr.investing.com/crypto/currencies>, (09.04.2019).

Wandhöfer, R. (2017). *The Future of Digital Retail Payments in Europe: A Place for Digital Cash*. Journal of Payments Strategy & Systems, 11(3), 248-258.

Yalçın, S. (2019). *Kripto Değişim Araçlarının Muhasebeleştirilmesi*. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (81), 101- 120.

Yardımcıoğlu, M. ve Şerbetçi, G. (2018). *Bitcoin'in Yapısı ve Yasa Dışı Kullanımı*. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4), 165-190.

Yıldırım, H. (2018). *Günlük Bitcoin ile Altın Fiyatları Arasındaki İlişkinin Test Edilmesi: 2012-2013 Yılları Arası Johansen Eşbütünleşme Testi*. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7(4), 2328-2343.

Yüksel, A. (2015). *Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LXXIII (2), 173- 220.

Zigman, M. (2015). *Three Methods for Simple Bitcoin Business Accounting*, <https://bitcoinmagazine.com/articles/three-methods-simple-bitcoin-business-accounting-1427833704/>, (03.04.2019).

Bitcoin from Crypto Money Units and Evaluation of Accounting

Fatma TEMELLİ

Ağrı İbrahim Çeçen University, FEAS

ABSTRACT

With the development of Internet technology and personal computers, the development of e-commerce and increased applications, the production and widespread use of mobile telephones and smart phones, the worldwide crypto currencies have emerged and become widespread. Although there is a wide variety of cryptographic currencies in the world, these crypto currencies are the most well-known bitcoin. Bitcoin; it is also expressed as cryptographic currency, virtual money, electronic money, digital money or e-money, due to the fact that the payments can be made electronically, it has provided efficiency and advantage in the process of decreasing transaction costs and speed. In many countries, the number of companies dealing with bitcoin is increasing rapidly ,bitcoin is becoming widespread in terms of investment. Increasing interest especially use of bitcoin from crypto currencies has necessitated the examination and examination of accounting, tax and law dimensions. In this context, the aim of this study, giving information about the operation and properties of bitcoin from crypto currencies, is to undertake assessment of the recognition of bitcoin transactions in Turkey.

Keywords: *Crypto Currencies, Bitcoin, Bitcoin Accounting.*

JEL Classification: M41, M48, M49.